

Nieuwsbrief

(Jaargang 1, nr. 1, 2015)

In deze nieuwsbrief

- Mededelingen van het bestuur (p. 1)
- Wetenswaardigheden (pp. 1-2)
- Impressie van de Domusdag 2014 (pp. 3-4)
- Impressie van de Mastercursus Medische Geschiedenis en Geschiedschrijving (pp. 5-6)
- Berichten van zusterverenigingen (p. 7)
- NVMG-activiteiten 2015 (p. 7)

Mededelingen van het bestuur

- Voor u ligt de eerste nieuwsbrief van de NVMG. Hopelijk is dit de start van een lange traditie. Het bestuur wenst u veel leesplezier.
- Onlangs is er een mooie mijlpaal bereikt: op 6 maart 2015 hebben wij het **200ste lid** van onze vereniging kunnen verwelkomen. Onze jonge vereniging groeit gestaag!
- De **Vereniging voor de Geschiedenis van de Verpleegkunde** (VGV) heeft zich op de vergadering van 7 maart 2015 opgeheven, met als bedoeling om de activiteiten op het gebied van de geschiedenis van de verpleegkundige binnen de NVMG voort te zetten. Het bestuur hoopt vele (voormalige) VGV-leden welkom te kunnen heten in de NVMG en hoopt dat zij zich snel thuis zullen voelen.

Wetenswaardigheden

Promotie en nieuwe aanstelling in de medische geschiedenis

Op 22 september 2015 zal Timo Bolt promoveren in de medische geschiedenis. Zijn proefschrift gaat over de geschiedenis van evidence-based medicine. Na zijn promotie zal Timo Bolt actief blijven in de medische geschiedenis, als Universitair Docent bij de afdeling Medische Geschiedenis van Erasmus MC in Rotterdam. Het is voor het eerst sinds vele jaren dat een promovendus in de medische geschiedenis na de promotie 'in het vak blijft'. Dit betekent tevens dat er een vierde formatieplaats voor de medische geschiedenis aan de 'academie' komt, naast de bestaande van de drie zittende hoogleraren.

G. A. Lindenboomprijs

Op 11 december 2014, tijdens de Domusdag, is de G. A. Lindenboomprijs van de Pieter van Foreeststichting uitgereikt aan Nele Beyens. Deze prijs werd verleend “voor zeer bijzondere verdiensten van één persoon op het terrein van de medische geschiedschrijving in de periode 2008-2013”. Nele Beyens kreeg deze prijs voor haar boek *Hector Treub, Immer bereid en nooit verlegen, vrouwenarts in een mannenmaatschappij*. Zie hierover ook de impressie van de Domusdag op pp. 3-4 van deze Nieuwsbrief.

Hector Treub (1856-1920) zette in Nederland rond 1900 het jonge specialisme van de gynaecologie op de kaart. Maar hij was veel meer dan alleen medicus. Als vrouwenarts ontwikkelde hij vooruitstrevende en vaak controversiële standpunten over anticonceptie, abortus en de verspreiding van venerische ziekten. Ook organiseerde hij de zuigelingenverzorging, zette hij zich in voor de verbetering van de maatschappelijke positie van de Nederlandse vrouwen en maakte hij zich sterk voor hun opleiding. Tegelijkertijd echter had hij een nogal getroebleerde relatie met de vrouwenbeweging van zijn tijd. Niet zelden stuitte zijn boude uitspraken de vroege feministes tegen de borst. De feministische reformjurken bijvoorbeeld – jurken zonder korset – maakte hij belachelijk en doopte hij om tot ‘hobbezak’.

Nele Beyens studeerde geschiedenis in Leuven en Amsterdam en promoveerde in 2009 op een onderzoek naar de politieke reconstructie in Nederland en Frankrijk na de Tweede Wereldoorlog. Momenteel is zij verbonden aan de Universiteit van Amsterdam.

Trefpunt Medische Geschiedenis

Het Trefpunt Medische Geschiedenis in Nederland wil een ontmoetingsplaats én werkplek zijn voor iedereen die geïnteresseerd is in de medische geschiedenis. Het bevat de grootste buitenuniversitaire verzameling boeken welke als bron kunnen dienen voor de studie van de geschiedenis van de geneeskunde en gezondheidszorg, in het bijzonder in Nederland. Het Trefpunt is eigendom van en wordt beheerd door de Stichting Centrum Medisch-historische Documentatie en Medisch Erfgoed (SCME). Boekenliefhebbers en geïnteresseerden in de medische geschiedenis kunnen hier als vrijwilliger een bijdrage leveren. Informatie kunt u vinden op: www.tmg.nl

De laatste grote aanwinsten zijn:

- De Trimbo-collectie is gearriveerd (een zeecontainer met kasten + 15 pallets met boeken)
- De collectie Van der Kreek (150 meter medisch historische boeken).

Impressie van de Domusdag 2014

Het is alweer twee maanden geleden. Maar met veel genoegen kijk ik terug op de [8e Domusdag van 11 december 2014](#). De titel 'op de snijtafel van historici' maakt nieuwsgierig. Ook anderen hebben dit kennelijk zo opgevat. In de bus vanaf het Centraal Station Utrecht naar Papendorp worden de eerste lijntjes gelegd. De officiële opening moet door organisator en dagvoorzitter Mart van Lieburg 10 minuten worden uitgesteld omdat er (voor de zoveelste keer!) perikelen zijn met het reizen richting Utrecht. 'Die 10 minuten gaan wel van uw lunch af', grapt Mart. Maar uiteindelijk is er een volle bak. Er worden contacten opgefrist. Er zijn 360 inschrijvingen. Het gaat crescendo! 'De prominenten en eminenten', zo noemt Mart de sprekers in een lovende introductie, waarvan er één luid roept.. 'Ga door, ga door'. Er wordt veel gelachen vandaag en dat is veelzeggend voor deze dag. Het is een feestje en cadeautje mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de jubilerende Pieter van Foreeststichting.

Ochtend

Namens de NVMG benadrukt voorzitter Harry Hillen dat de Nederlandse Vereniging voor Medische Geschiedenis zich bewust beweegt op het brede terrein van wat hij benoemt als de 'medische geschiedenis' en niet louter de geneeskunde. Inmiddels zijn er 160 leden ('vanmiddag zijn dat er dus 360, rekent hij even voor). Passie en Professie. Zie ook www.mgn.portaal.nl. Er zijn in ons land maar liefst 50 stichtingen, verenigingen e.d. actief op dit terrein. Er zijn maar 3 hoogleraren en 12 promovendi. We hebben nog een inhaalslag te maken t.o.v. het buitenland. Er

komt een nieuwsbrief en een Jaarboek, zo kondigt Hillen aan. Rutger-Jan van der Gaag (voorzitter [KNMG](#)) onderschrijft het belang van medische geschiedenis voor de beroepsgroep. Een beroepsgroep die aan variatie toeneemt. Hij memoreert een dag eerder een meeting te hebben bijgewoond met 800 belangstellenden rond het thema 'kwaliteitstoetsing'. Wie de geschiedenis niet kent is gedoemd haar te herhalen, aldus de spreker. Hij kondigt aan een revival van de districten aan en de oprichting van de [Federatie van Medisch Specialisten](#). Frank Huisman (Juliuscentrum) schets de ontwikkelingsgang van de geneeskunde en legt de verbinding met de sociale wetenschap. Van een beta-wetenschap is de geneeskunde inmiddels steeds meer een alfa- en gamma wetenschap geworden. Dat geldt niet alleen voor de kliniek, maar ook in de studie over de medische geschiedenis. Dat levert ook weer nieuwe vragen op. Door de 'marktwerking' worden we genoodzaakt aandacht aan machtsrelaties en betekenisgeving te schenken.

Herman Pleij, literatuurhistoricus (UvA) en auteur van bestseller 'Moet Kunnen', voert ons op onnavolgbare wijze naar de duistere middeleeuwen. De literaire verbeelding van de arts in die Middeleeuwen met de dood als vijand. Willem Frijhof, cultuurhistoricus, spreekt over de competentiestrijd. Hoe lijfelijk is ons lichaam en hoe historisch? Henk van Os voert ons mee naar de geneeskunde in de kunst. Indrukwekkende 'koppen' komen voorbij, waarop bijna de diagnose kan worden gesteld. Het haalde ook de psychiatrie dichterbij de burger.

Middag

De zaal is nog steeds vol. Geen wonder, want er is een prachtig middagprogramma! Abram de Swaan, historisch socioloog UvA, weet zijn auditorium te fascineren met zijn eruditie. We maken een onnavolgbare reis door de tijd en de maatschappij. Van cholera naar ebola. Van verzorgingsstaat naar nudging. Hij spreekt met zachte indringende stem over 'uitdijende kringen van medicalisering', die onze huidige maatschappij kenmerkt. Het komt allemaal voorbij in sprekende voorbeelden. Geweldig! Douwe Draaisma (Rijksuniversiteit Groningen) schetst hoe we door het weten=meten dogma (Kamerlingh Onnes) nu soms wat te weinig leunen op het fenomeen gevalsbeschrijving (casuïstiek). Hoeveel syndromen met fraaie eigennamen zijn gebaseerd op slechts een handjevol patiënten? Draaisma heeft de lachers op zijn hand als hij vertelt hoe zo het

syndroom van Parkinson zo via een publicatie (daar zou je nu zelfs een redactie niet mee halen) werd gelanceerd. Taede Sminia (PvF Stichting) staat stil bij Gerrit Arie Lindeboom en overhandigt de G.A. Lindeboom prijs aan Dr. Nele Beyens van de Universiteit Leiden voor haar publicatie over Hector Treub 'vrouwenarts in een mannenmaatschappij'. Willem Cense, voorzitter van de Stichting Historia Medicinæ (en oud-voorzitter KNMG) is goed voor het slotwoord van deze voortreffelijke 8e Domusdag. Als cadeautje van de jubilerende Pieter van Foreeststichting kregen we bij het verlaten van de zaal de door Mart van Lieburg geschreven biografie van prof. Dr. G.A. Lindeboom, de oprichter van de Pietre van Foreeststichting, mee naar huis.

*Zwolle, Jan Taco te Gussinklo,
dutchbuttonworks@gmail.com, @DutchBW*

*Foto links:
Winnares Dr. Nele Beyens van
de Universiteit Leiden
ontvangt G.A. Lindenboomprijs*

Impressie NMG cursus Medische Geschiedenis en Geschiedschrijving

Een groep van 54 in medische geschiedenis geïnteresseerden vormde vrijdag de 27^e februari in de Kanunnikenzaal van de Sociëteit Faculty club, Achter de Dom, in Utrecht het gehoor voor de NVMG cursus medische geschiedenis.

De collegereeks, als voortzetting van de Domuscursus van de afgelopen jaren, heeft in 2015 het thema “Vorm en functie”. Dit doorlopende thema wordt over vier tijdsblokken uitgesponnen.

Het eerste tijdvak 1550 tot 1700 werd zeer gestructureerd behandeld door professor Van Hee.

Professor van Hee is emeritus hoogleraar transplantatie chirurgie aan de universiteit van Antwerpen. Als hoogleraar medische geschiedenis is hij thans nog aan de universiteit van Antwerpen verbonden waar hij in zijn functie als conservator een deel van het oude Stuivenbergziekenhuis tot het Lambotte Museum verbouwde.

2014 was het Vesaliusjaar. Ter gelegenheid hiervan zijn er door hem en zijn medewerkers een grote hoeveelheid activiteiten georganiseerd. De gegeven lezingen zijn zorgvuldig samengevat in het prachtig verzorgde boek “Kunst van Vesalius”. De bijbehorende tentoonstelling is nog tot eind mei 2015 in het museum te zien.

Professor van Hee is dus zeer goed ingevoerd in de context van de wording van de anatomie in de Renaissance. Op een geheel natuurlijke

wijze weet hij aan de hand van de veranderingen in het geestelijke leven, de vrijere uitingsvermogens in de kunst en het natuurgerichte onderzoek een verhaal neer te zetten wat uitmondt in de verschijning van *de Fabricia* in 1543. De auteur Vesalius blijkt een wetenschapper van de toenmalige wereld met een indrukwekkende arbeidsijver te zijn geweest. Hij is niet alleen. Er zijn meerdere verlichte doctores geweest waarbij hij als het ware op hun schouders staat. Maar ook de relatie met de context zoals die met de tekenaar van de atlas, Jan Stevens van Kalkar, wordt behandeld zowel in artistiek als in relationeel opzicht.

De Fabricia met zijn septi libri bestaat, hoe verrassend, uit 7 boeken met een indeling zoals die nog steeds in de anatomie wordt gebruikt! Osteologie, spieren, vaten, zenuwen, buik, borst, hersenen. De spieren zijn door Vesalius genummerd. Veel nog steeds in gebruik zijnde namen zijn ook van hem afkomstig. Als voorbeeld de mijterklep = mitralisklep. De tien afbeeldingen van het hart blijken bij nadere bestudering precies overeen te komen met de tien afbeeldingen in uw studie atlas van Sobotta!

Vorm dicteert functie. De fysiologie is in beginsel teleologisch. Volgens Aristoteles had elk orgaan een doel. Galenus spreekt van een organisme met stofwisselingsprocessen. In de Galenische leer, die tot de renaissance als doctrine geldt, is het hart het centrale holle orgaan waar de “koking” plaats vindt. De hieraan door Galenus opgehangen fysiologie

wordt geprojecteerd op de bevindingen van de Renaissance-onderzoekers.

De natuurgetrouwe weergave van de door hem geobserveerde werkelijkheid wringt met de klassieke teleologische duidingen. De nieuwe fysiologie mondt uit in de beschrijving van de circulatie. Hiervan dichten we Harvey de *credentials* toe. Maar ook deze beschrijving blijkt weer uit een hele reeks van observaties door ook weer door de tijdsgeschiede gehinderde anderen te bestaan. Dit alles wordt met prachtig illustraties verzorgd en systematisch gepresenteerd door een docent die duidelijk boven de stof staat met een aangenaam taalgebruik.

Na de lunch is het werkcollege. Aan de hand van een aantal opgegeven bronteksten uit de reader. J. Huurman presenteert de anatomie van het hart aan de hand van de figuur en tekst van Vesalius, R de Boer presenteert Harvey's beschouwingen over de

bloedbewegingen en J. Alberda presenteert zeer volledig over de persoon en werken van Johan Van Beverwyck.

Het was opvallend hoe goed de goed verzorgde voordrachten aansloten bij de bespreking in de ochtend. Professor Van Hee had als moderator slechts een enkele aanvulling. Dit is een compliment aan de drie inleiders!

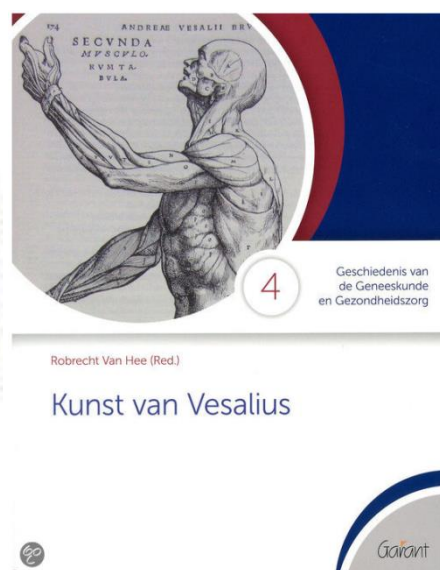
De opzet van de cursusdag was geslaagd. De formule van in de ochtend twee uur hoorcollege en in de middag bespreking van de bronteksten kwamen door de goed verzorgde presentaties van de sprekers goed uit de verf. Het uur onderlinge contacten tijdens de lunch was er ook aan bijdragend dat het een prima dag medische geschiedenis was!

Frits Schuitemaker

Afbeeldingen onder:

Links: Logo van het Lambotte Museum

Rechts: Omslag van het boek 'Kunst van Vesalius' van prof. Van Hee

Berichten van zusterverenigingen

- De Britse zustervereniging British Society for the History of Medicine houdt van 2-5 september in Leeds haar 26ste congres. Zie website: <http://bshh.org.uk/Congress.asp?ID=5>
- Het congres van de EAHHM (European Association for the History of Medicine and Health) in Keulen, wordt gehouden van 2-5 september, over het thema 'Cash and Care'. Zie hiervoor: <http://www.birmingham.ac.uk/research/activity/mds/centres/eahhm/conferences/index.aspx>

NVMG-activiteiten in 2015

- De algemene ledenvergadering van de NVMG zal plaatsvinden op donderdag 19 maart 2015. Het programma is u reeds separaat toegestuurd.
- De Cursus Medische Geschiedenis zal dit jaar bestaan uit vier bijeenkomsten. Het aantal inschrijvingen was boven verwachting. Op 27 februari jl. heeft de eerste bijeenkomst plaatsgevonden van de Cursus Medische Geschiedenis. Onder leiding van professor Van Hee hebben de cursisten stil gestaan bij het thema "Vorm en functie in de 16de en 17de eeuw". De tweede bijeenkomst zal op 10 april worden verzorgd door professor van Lieburg. De titel van deze bijeenkomst luidt: "Vorm en functie 1700-1815".
- De Medisch Historische Marktdag zal dit jaar plaatsvinden op 5 juni 2015 in Nijmegen. Het programma zal u t.z.t apart worden toegestuurd
- Op 10 oktober 2015 zal de najaarsvergadering van de NVMG worden georganiseerd tijdens de Open Dag van het Trefpunt Medische Geschiedenis.
- De Domusdag 2015 zal op 11 december 2015 plaatsvinden.